

Van Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Devleti Sikke Örnekleri*

Examples of Coins from the Anatolian Seljuk State Found in the Van Museum

Şevket Beyiş¹

Öz

Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'da Süleyman Şah tarafından Anadolu Selçuklu Devleti kuruldu. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşunun ilk zamanlarında olasılıkla az sayıda sikke bastırılmış ve yeni kurulan birçok devlette olduğu gibi tedavülde bulunan diğer devletlere ait sikkeleri kullanmıştır. I. Mesud döneminden itibaren ise Anadolu Selçuklu Devleti kendisine ait sikkeleri darp etmeye başlamıştır. Anadolu Selçuklu sikkelerinde dini yazılar, hükümdarın ismi ve unvanı, darp yeri, basım tarihi ve dini tabiiyetlerini göstermek amacıyla Abbâsi halifelerinin isimleri kullanılmıştır. Sikkeler üzerinde düğüm, kare, dikdörtgen, yıldız gibi geometrik süslemeler; rumi, kıvrık dal ve gülce-hatayi gibi bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu sikkeleri üzerinde şir-i hurşid ve at üzerinde süvari tasvirlerini de görmek mümkündür. Çalışmada Anadolu Selçuklu Devleti sikkelerinin tanımları yapılarak, üzerindeki yazılar okunmuş ve genel özellikleri açıklanmıştır. Ayrıca sikkeler başka devletler tarafından bastırılan sikkeler ile karşılaştırılmış ve sikkeler arasındaki etkileşim ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nümizmatik, Dirhem, Fels, Süsleme.

Abstract

After the victory of Malazgirt, the Anatolian Seljuk State was founded in Anatolia by Süleyman Şah. In the early days of the Anatolian Seljuk State, it probably minted a small number of coins and used coins from other states in circulation, as in many newly founded states. From the reign of Mesud I onwards, the Anatolian Seljuk State began to mint its own coins. The Anatolian Seljuk coins used religious inscriptions, the name and title of the ruler, the place of minting, the date of minting, and the names of the Abbasid caliphs to show their religious affiliation. The coins contain geometric ornaments such as knots, squares, rectangles and stars, and vegetal ornaments such as rumi, curly branches and rose-hatayi. It is also possible to see depictions of şir-i hurşid and horsemen on horses on Anatolian Seljuk coins. In this study, the coins of the Anatolian Seljuk State were defined, the inscriptions on them were read and their general characteristics were explained. In addition, the coins were compared with coins minted by other states and the interaction between the coins was tried to be revealed.

Keywords: Numismatics, Dirham, Fels, Ornament.

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. (Bu makale künyesi belirtilen yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Beyiş, Ş. (2023). *Van Müzesinde bulunan bir grup erken dönem Türk İslam sikkesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi).

¹ Uzman, Van Müzesi Müdürlüğü, Van, Türkiye, e-posta: sevketbey@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3954-2619>, (Sorumlu Yazar /Corresponding Author).

Geliş Tarihi/ Submitted Date: 14.09.2024.

Kabul Tarihi/ Accepted Date: 04.11.2024.

Online Yayın Tarihi/Published Online Date: 30.12.2024.

Atf-Citation (APA 7 Style): Beyiş, Ş. (2024). Van Müzesi'nde bulunan Anadolu Selçuklu devleti sikke örnekleri. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 138-174.

Giriş

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluş tarihine dair farklı görüşler vardır. Akla en yakın görüş ise otorite boşluğundan istifade eden Süleyman Şah'ın 1080-1081 yılında Anadolu'da ilk Müslüman Türk devleti olan Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuş olmasıdır (Batır, 2018: 278-279). Türkler, Anadolu topraklarına geldikleri ilk yıllarda, sikke bastırmamış olmaları nedeniyle piyasada bulunan Büyük Selçuklu, Abbasi ve Bizans gibi devletlerin sikkelerini kullanmışlardır (Altıntaş, 2002: 585). Anadolu Selçuklu Devleti, Bizans'la, Ermeni Krallıklarıyla, Moğollarla ve Haçlı Seferleri ile mücadele etmiş ve bu zorluklar karşısında varlığını korumuştur (Kalkan, 2020: 49).

Anadolu Selçuklu Devleti ilk zamanlarda Bizans tarzında sikkeler bastırmıştır. Ekonomik, siyasi ve askeri konularda güçlendikten sonra kendine özgü sikkeler darp etmiştir (Kalkan, 2020: 49).

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu olarak kabul edilen, Süleyman Şah'ın sikkesi ile henüz karşılaşmamıştır. Süleyman Şah sonrasında sultan olan 1. Kılıç Arslan adına da basılmış sikke bulunmamaktadır. 'Süleyman Şah'ın (1075-1086), Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah (1072-1092) tarafından melik olarak Anadolu'ya gönderildiği kabul edilmektedir. Süleyman Şah'ın İznik'i başkent yaptığı, Antakya'yı fethetmeden (1084) önce sultan unvanı taşıdığı göz önüne alındığında Süleyman Şah kendi adına sikke bastırması olmalıdır. Aynı durum 1. Kılıç Arslan (1093-1107) için de geçerlidir' (Bedirhan, 2014: 308-309).

Anadolu Selçuklu Devleti tarafından bastırılarak günümüze ulaşan ilk sikke 1. Mesud'a aittir. 1. Mesud'un Bizanslılarla birlikte darp edilmiş sikkelerinin, bir yüzünde Bizans imparatorunun tasvirine (3. Alexoios veya Johann), diğer yüzünde ise Anadolu Selçuklu sultanının adı kullanılmıştır (Parlar, 2001: 13). Bedirhan, Anadolu Selçuklu parasında Bizans İmparatorunun resminin bulunmasının bağımlılık anlamına geleceğini belirterek bu portrenin Bizans İmparatoru portresi denmesinin sorunlu olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle bu sikke üzerindeki figür için Bizans paralarındaki portrelerle benzerdir, şeklinde ifade edilmesi gerektiği görüşündedir (2014: 310). Bizans sikkelerindeki tasvirlerin örnek alındığı Orta Çağ Türk İslam sikkeleri, önemli bir ticari paraya benzetilmek suretiyle ticari anlamda sikkenin benimsenmesini kolaylaştırmıştır (Beyiş, 2014: 119).

2. Kılıç Arslan döneminden itibaren bastırılan altın ve gümüş sikkeler ile birlikte Anadolu Selçuklu Devleti kendi tarzını yaratmaya başlamıştır. Konya'da 1177-1178 yıllarında bastırılan altın dinarın üzerinde ilk kez Abbasi halifesi el-Mustazi Biemrillah'ın ismi ve unvanları görülmüştür. Güneş kursu ve yıldız motifleri de dinarlar üzerine işlenmiştir (Aykut, 2000: 134). '2. Kılıç Arslan'ın gümüş dirhemi, İspanya dışındaki İslam Devletleri'nde 150 yıldır basılan ilk gümüş sikke olmuştur' (Damalı, 2001: 208). 2. Kılıç Arslan dönemi sikkelerinde figür ve yazı bir arada kullanılmıştır (Parlar, 2001: 14).

Tokat emiri 2. Süleyman Şah sadece bakır sikke bastırmıştır. Bastırdığı sikkeler üzerinde sağ elinde üç çatalı yaba tutan, başının etrafında hale bulunan süvari tasviri ile güneş kursu, yıldız, koç boynuzu ve geyik boynuzu gibi motifler görülmektedir (Aykut, 2000: 135).

1. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından bastırılan dirhem ve felseler de at üzerinde süvari figürü görülmektedir. Artuklu ve Eyyubi melikleri tabiiyetlerini belirtmek amacıyla Anadolu Selçuklu sultanının adını hutbelerinde okutmuş ve Anadolu Selçuklu sultanlarının isminin bulunduğu sikkeler bastırmışlardır. Bir yüzünde Arapça yazıyla Anadolu Selçuklu sultanının adı diğer yüzünde Klikya Ermeni kralının tasvirinin bulunduğu sikkeler, Ermenilerin tabiiyetlerini belirtiyordu (Parlar, 2001: 14-16).

2. Rükneddin Süleyman Şah'ın bastırması olduğu altın, gümüş ve bakır sikkelerde, 'Abbasi halifesi El Nasır Lidinillah kendisine 'el Kahir' ünvanını vermesinden dolayı 'ebu'l feth' ve 'emir el mü'minin'

ünvanlarını da kullanmıştır'. 1. Gıyaseddin Keyhüsrev'in bastırılmış olduğu dirhem ve felslerde at üzerinde süvari tasvirleri kullanmıştır (şahin, 2012: 3).

1. İzzeddin Keykavus dönemi sikkelerinde, kendinden önce bastırılan felslerin bir yüzünde görülen at üzerinde süvari tasviri yerine her iki yüzde yazı kullanılmıştır. Sivas'ta 1218-1219 yıllarında basılan dinarlarda kare bordür ile sikkenin kenarları arasında kalan boşluklara darp yeri ve darp yılı yerleştirilmiştir. 1. İzzeddin Keykavus dönemi sikkelerinde güneş kursu motifi görülmektedir (Aykut, 2000: 139).

1. Keykubad'ın Tokat Meliki olduğu dönemde bastırılmış olduğu sikkesinde at üzerinde, başının çevresinde hale olan süvarinin panteri mızraklama tasviri bulunmaktadır. Bu sikke Hristiyanlık ve Bizans sanatında görülen yılanı, panteri veya ejderhayı mızraklayan aziz tasvirleri ile benzeşmektedir (Beyiş, 2014: 113). 1. Alaeddin Keykubad dönemine kadar, Anadolu Selçuklu sikkelerinde basım tarihi yazı ile yazılırken, 1. Alaeddin Keykubad ve sonrasında bastırılan bazı sikkelerde basım tarihi divani rakamlar ile yazılmıştır (Parlar, 2001: 17).

2. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminin en dikkat çekici sikkeleri kuşkusuz İslamiyet'ten önce İran'da görülen aslan-güneş 'şir-i Hurşid' tasvirli kompozisyonun Anadolu'da ilk olarak kullanılmış olmasıdır. şir-i Hurşid kompozisyonlu sikkeler ilk kez Konya ve Sivas'ta darp edilmeye başlanmış ve hicri 638 ve 641 tarihleri arasında kesintisiz olarak çok çeşitli tiplerde darp edilmiştir (Teoman, 2018: 156).

2. İzzeddin Keykavus dönemi sikkelerinde kûfi hat tamamen bırakılıp sikkelerde sülüs yazı kullanılmıştır (şahin, 2006: 129). Moğolların Anadolu'daki hâkimiyeti 2. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde yapılan Köseadağ Savaşı ile başlamış olsa da Anadolu'da Moğol etkisi 2. İzzeddin Keykavus döneminde ağır bir şekilde hissedilmiştir (Bal, 2005: 240).

4. Kılıç Arslan döneminde Konya'da hicri 658, 661 ve 663 tarihlerinde bastırılan dinarlar ile; Konya, Kayseri, Sivas, Gümüşpazar, Lulue, Madenşehir, Malatya, Erzincan, Antalya, Develi, Amid ve Amasya'da bastırılmış dirhemler bulunmaktadır. Konya darplı dirhemler, hicri 660-664 tarihleri arasında kesintisiz darp edilmişlerdir. Bakır sikkelerde ise sadece Maden darplı örnekler görülmektedir (Teoman, 2018: 160).

Anadolu Selçuklu Devletinde üç kardeş 2. İzzeddin Keykavus, 4. Rükneddin Kılıçarslan ve 3. Alaeddin Keykubat Konya'da saltanat tahtına beraber oturmuşlardır. Üç kardeş hicri 647 yılında sikke bastırmaya başlanmış ve hicri 657 yılına kadar birlikte sikke bastırmaya devam etmişlerdir (Bal, 2005: 241). 2. Keyhüsrev'in üç oğlu 2. İzzeddin Keykavus, 4. Rükneddin Kılıçarslan ve 3. Alaeddin Keykubat'ın müşterek sikke bastırarak devleti birlikte yönetmeleri dönemin ilgi çekici uygulamalarındandır. Kılıç Arslan ile Keykubad kardeşlerin Keykavus ile ayrılması sonrasında Kayseri ve Konya'da iki kardeş müşterek sikke bastırmıştır (Yıldırım & Tekin, 2018: 51).

3. Gıyaseddin Keyhüsrev'in sikkelerinde Abbasi halifesi el-Musta'sım Bil'llah'ın adı 'el-imam el-ma'sum' şeklinde geçmektedir. 3. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde basılan sikkelerde yazı estetiği gittikçe bozulmaya başlamıştır (Yıldırım & Tekin, 2018: 51). 'Halife Müstasım Billah, 1258 yılında ölünce yerine yeni halife gelmediğinden artık Selçuklu paralarında halife adına yer verilmemiştir' (şahin, 2006: 130).

Sahte sultan Siyavuş, 2. İzzüddin Keykâvus'un oğlu olduğunu söyleyerek Anadolu Selçuklu tahtında hak iddia etmiştir. Siyavuş'a daha sonra 'Cimri' lakabı takılmıştır. Siyavuş kendini Anadolu Selçuklu sultanı ilan ederek adına hutbe okutup sikke bastırmıştır (Aykut, 1988: 477).

Anadolu Selçuklularında figürlü bakır sikkeler en fazla 2. Mesud döneminde görülmektedir. Sikkeler üzerinde insan yüzü güneş, şir-i hurşid, çift başlı kartal, ok atan süvari tasvirleri, yırtıcı kuş ve

tavşan tasvirleri yer almaktadır (Teoman, 2018: 163). 2. Mesud dönemi sikkelerinde çok fazla figür kullanımını, İlhanlıların Anadolu'ya egemen olması ve İlhanlıların sikkelerinde çokça figür kullanması ile açıklayabiliriz.

3. Alaeddin Keykubad döneminde Anadolu Selçuklu sikkelerinde daha önce kullanılmayan aslanlı süvari tasviri kullanılmıştır. Sikkenin diğer ise yüzünde 'es sultan ül azam ala'ed dünya ved din, ebul feth Keykubad bin Feramuz' yazısı bulunmaktadır (Şahin, 2006: 131). Hasankeyf ve Amid Artukluları hükümdarı Nasırüddin Mahmud, Mardin Artukluları hükümdarı Nasıreddin Artıkarıslan, Beytekinli hükümdarı Muzaffereddin Gökböri ve Eyyubi hükümdarı Selahaddin Yusuf dönemlerinde bastırılan sikkelerde de aslan üzerinde süvari tasviri görülmektedir.

1243 yılında gerçekleşen Köseadağ Savaşı'nda Moğollara yenilen Anadolu Selçukluları artık Moğollara bağımlıydı. 1308 yılında ki yıkılışına kadar Anadolu Selçukluları zayıf sultanlar tarafından yönetilmiştir (Öney, 1992: 1).

Anadolu toprakları, Anadolu Selçukluları döneminde tarihi İpekyolu güzergahını etkin bir şekilde kullanmıştır. Ticaret Azerbaycan ve Erzurum üzerinden Halep-Elbistan istikametine doğru yapılmıştır. Refah seviyesinin artması ve ticaret para sirkülasyonunu artırmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti döneminde 45 yerde para darp edilmiştir (Parlar, 2001: 23).

Antik dönemde ve sonrasında kullanılan sikkelerin çoğu darp yöntemiyle üretilmiştir. Sikkeler basit bir atölye olan ve darphane adı verilen mekânlarda basılmaktaydı. Başlangıçta sikkenin her iki yüzüne basılması düşünülen konu ve yazılar demir ya da bronz kalıba negatif olarak kazınmaktadır. Daha sonra devlet tarafından belirlenen maden istenilen ölçülerde sikke pulu olarak hazırlanırdı. Sikke pulu kızdırılarak ısıtıldıktan sonra ön ve arka yüz sikke kalıbının arasına yerleştirilerek üstteki örs üzerine bir çekiç ile vurulurdu. Bu uygulama sonrasında kalıplar üzerine işlenmiş tasvir ve yazılar sikke üzerine geçmiş olurdu (Başaran, 1988: 247).

Basılmış gümüş para anlamında kullanılan 'dirhem', eski Yunan devletiyle ticari ilişkiler sonucunda, önce 'drahmi' şeklinde Farsça 'ya, daha sonra Farsçadan Arapça 'ya geçmiş ve Arap diline geçtikten sonra Yunan ve İran'da kullanılışından farklı olarak 'dirhem' şeklinde telaffuz edilmeye başlanmıştır. 'Dinar' Grek-Latin menşeli 'denarius'tan' Arapça 'ya geçmiş ve İslam coğrafyasında genel olarak altın para anlamına gelmektedir (Şimşek, 2010: 48). Anadolu Selçuklu para sisteminin ana ölçüsü 'dirhemdir'. 'Akça-i Rum' da denilen bu dirhemlerin avarı %80-%90, resmi ağırlığı ise 3.86 gramdır' (Özme, 2006: 565). 'Anadolu Selçuklunun resmi 'dinar' ağırlığı 24 karat ve 4.81 gramdır. Genellikle 3.72 g ile 5.40 g arasında değişebilen ağırlıklarda kesilmişlerdir' (Parlar, 2001: 111). Bakır malzemedden basılan paralar Bizans'ın kullandığı ve Latince bir kelime olan 'follis' kelimesinden Arapça'ya 'fels' olarak geçmiştir. Felslerin çap ve ağırlıklarına genellikle çok dikkat edilmemiş belli bir standart uygulanmamıştır (Artuk, 1995: 309-311).

Katalog

Katalog No: 1	Envanter No: 2003/3201 (S)	Basım yeri ve Tarihi:
Maddesi: Bakır	Çapı: 20 milimetre (mm)	Ağırlığı: 3.3 gram (g)
Hükümdar: 2. Kılıç Arslan 1156-1192		
<p>Ön yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında sağa doğru yönelmiş at üzerinde, elinde mızrak ve kalkan tutan süvari tasvir edilmiştir. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yatay yazı görülmektedir.</p> <p>Transkripsiyonu: Arka Yüzde: Es-sultan-ül muazzam Kılıç Arslan bin Mesud.</p> <p style="text-align: right;">السلطان المعظم قلیج ارسلان بن مسعود</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fotoğraf (Fot.) 1		
		Fot. 1a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: Numara (No.) 1062; Tevhit, 1321: No. 125; Zeno.ru id: 204215		

Katalog No: 2	Envanter No: 4.368.78	Basım yeri ve Tarihi:
Maddesi: Bakır	Çapı: 28 mm	Ağırlığı: 5.7 g
Hükümdar: 2. Süleyman Şah 1196-1204		
<p>Ön yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında sağa doğru yönelmiş at üzerinde, başı haleli ve alem tutan süvari tasvir edilmiştir. Arka yüzde sikkenin ortasında üç satır yatay yazı görülmektedir.</p> <p>Transkripsiyonu: Arka Yüzde: El-melik-ül kahir Süleyman Şah bin Kılıç Arslan.</p> <p style="text-align: right;">الملك القاهر سليمان شاه بن قلیج ارسلان</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 2		
		Fot. 2a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1066; Tevhit, 1321: No. 145; Zeno.ru id: 125519		

Katalog No: 3	Envanter No: 58.2.75	Basım yeri ve Tarihi:
Maddesi: Bakır	Çapı: 30 mm	Ağırlığı: 7.3 g
Hükümdar: Tokat Meliki 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında at üzerinde başının çevresinde hale olan süvari, mızrağıyla aslan veya kaplan ile mücadele ederken tasvir edilmiştir. Bu sahne Hıristiyan tasvir sanatındaki atlı aziz tasvirlerinden Aziz George tasviri ile benzeşmektedir. Arka yüzde sikkenin ortasında üç satır yatay yazı yer almaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: El-nasır lidinillah emirül müminin. الناصر لدين الله امير المؤمنين Arka Yüzde: El-melik el-mansur Keykubad bin Keyhüsrev nasır emir-ül müminin. الملك المنصور كيقباد بن كيخسرو نصير أمير المؤمنين</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 3		Fot. 3a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1092; Tevhit, 1321: No. 211; Zeno.ru id: 318911		

Katalog No: 4	Envanter No: 2010/8525 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya Hicri (H.) 618
Maddesi: Gümüş	Çapı: 24 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Alaeddin 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde inci dizisi ve düz bordür ile çevreli sikkenin ortasında üç satır yatay yazı bulunmaktadır. Sikkenin dört kenarına ise yatay ve dikey yazılar görülmektedir. Sikkenin değişik yerlerine yıldız yerleştirilmiştir. Arka yüzde inci dizisi ve düz bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yatay yazı yer almaktadır. Sikkenin dört kenarında ise basım yeri yazılıdır. Sikkenin değişik yerlerine yıldız motifi yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-nasır lidinillah emirül müminin. Çevrede: sene semane ve aşare ve sittemie. الامام الناصر لدين الله امير المؤمنين سنة سمانه و عشر و ستمائة Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül muazzam alaeddünya veddin ebul feth Keykubad bin Keyhüsrev. Duribe haza el-dirhem bi Konya. السلطان المعظم علاالدنيا والدين أبو الفتح كيقباد بن كيخسرو صرب هذا الدرهم بقونيه</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 4		Fot. 4a
Referans: Galib, 1309: No. 29; Artuk & Artuk, 1971: No. 1100 (tarih hariç); Zeno.ru id: 172294		

Katalog No: 5	Envanter No: 26.594.76	Basım yeri ve Tarihi: Sivas H. 627
Maddesi: Gümüş	Çapı: 22 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Alaeddin 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında üç satır yatay yazı bulunmaktadır. Sikkenin dört kenarına ise yatay ve dikey yazılar yer almaktadır. Sikkenin değişik yerlerine yıldız yerleştirilmiştir. Arka yüzde sikkenin ortasında üç satır yatay yazı, dört kenarda ise yatay ve dikey yazılar yer almaktadır. Sikkenin değişik noktalarına üç adet yıldız yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-Mustansır billah emir. Çevrede: fi sene seb'a işrin sittemie. الامام المستنص بالله أمير في سنة سبع عشرين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-Sultan-ül muazzam Keykubad bin Keyhüsrev. Çevrede: Duribe haza el dirhem bi Sivas. السلطان المعظم كيقباد بن كيخسرو صرب هذا الدرهم بسيواس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 5		Fot. 5a
Referans: Galib, 1309: No. 41; Zeno.ru id: 180586		

Katalog No: 6	Envanter No: 26.609.76	Basım yeri ve Tarihi: Sivas
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Alaeddin 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde sikkenin ortasında dört satır yatay yazı bulunmaktadır. Sikkenin dört kenarına ise yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir. Sikkenin merkezinde iki adet yıldız yer almaktadır. Arka yüzde sikkenin ortasında üç satır yatay yazı yer alırken dört kenara ise yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir. Üst kenarda üç benek motifi bulunmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Sivas. الامام المستنص بالله أمير المؤمنين صرب هذا الدرهم بسيواس</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül muazzam alaeddünya veddin Keykubad bin Keyhüsrev. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Sivas. السلطان المعظم علاالدنيا والدين كيقباد بن كيخسرو صرب هذا الدرهم بسيواس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 6		Fot. 6a
Referans: Galib, 1309: No. 48; Artuk & Artuk, 1971: No. 1104; Zeno.ru id: 172064		

Katalog No: 7	Envanter No: 2010/8311 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 62.
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Alaeddin 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde sikkenin ortasında kıvrık dal ve rumilerden meydana gelen bitkisel bezeme yer almaktadır. Bitkisel bezemenin altında ve üstünde birer satır yatay yazı görülmektedir. Sikkenin dört kenarına ise yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir. Arka yüzde sikkenin ortasında kıvrık dal ve rumilerden meydana gelen bitkisel bezeme ve iki adet altı kollu yıldız yer almaktadır. Bitkisel bezemenin altında ve üstünde birer satır yazı görülmektedir. Sikkenin dört kenarına ise yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. Çevrede: ... işrin ve sittemie. الامام المستنصر بالله أمير المؤمنين ... عشرين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül muazzam Keykubad bin Keyhüsrev. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Konya. السلطان المعظم كيقباد بن كيخسرو صرب هذا الدرهم بقونيه</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 7		Fot. 7a
Referans: Zeno.ru id: 173944		

Katalog No: 8	Envanter No: 2010/8501 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 631
Maddesi: Gümüş	Çapı: 21 mm	Ağırlığı: 2.3 g
Hükümdar: Alaeddin 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde sikkenin merkezinde üç adet altı kollu yıldız ve bir adet üç benek motifi bulunmaktadır. Altı kollu yıldızın altında ve üstünde birer satır yatay yazı yer almaktadır. Sikkenin dört kenarına ise yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir. Arka yüzde sikkenin ortasında iki satır yazı yer alırken, dört kenarda ise yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir. Merkeze yakın bir noktada üç benek motifi bulunmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. Çevrede: sene ahad ve selasin ve sittemie. الامام المستنصر بالله أمير المؤمنين سنة احد وثلثين و ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül muazzam Keykubad bin Keyhüsrev. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Konya. السلطان المعظم كيقباد بن كيخسرو صرب هذا الدرهم بقونيه</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 8		Fot. 8a
Referans: Galib, 1309: No. 31 (desenler hariç); Zeno.ru id: 309244		

Katalog No: 9	Envanter No: 2004/6431 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 632
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Alaeddin 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin merkezinde saadet düğümünün kollarında kıvrık dal ve rumi görülmektedir. Saadet düğümünün alt ve üstünde birer satır yazı yer alırken sikkenin dört kenarına daha küçük karakterde yazılar yerleştirilmiştir. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında iki satır yazı yer almaktadır. Sikkenin dört kenarına ise yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. Çevrede: sene isneyn ve selasin ve sittemie. الامام المستنص بالله أمير المؤمنين سنة اثنين و ثلثين و ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül muazzam Keykubad bin Keyhüsrev. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Konya. السلطان المعظم كيقباد بن كيخسرو صرب هذا الدرهم بقونيه</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 9		Fot. 9a
Referans: Galib, 1309: No. 31 (tarih hariç); Zeno.ru id: 315595		

Katalog No: 10	Envanter No: 2010/8499 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 624
Maddesi: Gümüş	Çapı: 22 mm	Ağırlığı: 2.5 g
Hükümdar: Alaeddin 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde sikkenin merkezinde üç adet yıldız yer almaktadır. Yıldızların alt ve üstünde birer satır yazı, dört kenarda ise daha küçük karakterli yazılar görülmektedir. Arka yüzde sikkenin ortasında iki satır yazı yer almaktadır. Dört kenarda ise yatay ve dikey yazılar bulunmaktadır. Merkeze yakın bir noktaya üç benek motifi yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. Çevrede: Sene erbaa ve işrin ve sittemie. الامام المستنص بالله أمير المؤمنين سنة اربع و عشرين و ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül muazzam Keykubad bin Keyhüsrev. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Konya. السلطان المعظم كيقباد بن كيخسرو صرب هذا الدرهم بقونيه</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 10		Fot. 10a
Referans: Galib, 1309: No. 31 (tarih ve desenler hariç)		

Katalog No: 11	Envanter No: 26.465.76	Basım yeri ve Tarihi: Sivas
Maddesi: Gümüş	Çapı: 24 mm	Ağırlığı: 2.8 g
Hükümdar: Alaeddin 1. Keykubad 1220-1237		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır. Sikkenin dört kenarında ise yatay ve dikey yazılar görülmektedir. Merkeze iki adet yıldız yerleştirilmiştir. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasına dört satır yazı yer almaktadır. Dört kenarda ise yatay ve dikey yazılar bulunmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Sivas. الإمام المستنصر بالله أمير المؤمنين صرب هذا الدرهم بسواس</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül muazzam alaeddünya veddin ebul feth Keykubad bin Keyhüsrev. Duribe haza el-dirhem bi Sivas. السلطان المعظم علاالدنيا والدين أبو الفتح كيقباد بن كيوخسرو صرب هذا الدرهم بسواس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 11		
		Fot. 11a
Referans: Zeno.ru id: 186764		

Katalog No: 12	Envanter No: 2014/8677 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 641
Maddesi: Gümüş	Çapı: 21 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Keyhüsrev 1237-1246		
<p>Ön yüzde sağa doğru hareket halinde aslan ve üst kısmında insan yüzü güneş "Şir-i Hurşid" kompozisyonu yer almaktadır. Üstte yarım daire şeklinde yazı kuşağı bulunmaktadır. Arka yüzde sikkenin ortasında üç satır yatay yazı yer alırken kenarlara dikey ve yatay yazılar yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Çevrede: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. الإمام المستنصر بالله أمير المؤمنين</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin Keyhüsrev bin Keykubad. Duribe bi Konya sene ahad erbain sittemie. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين كيوخسرو بن كيقباد صرب بقونيه سنة احد اربعين ستمائة</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 12		
		Fot. 12a
Referans: Galib, 1309: No. 80; Teoman, 2018: No. 23; Zeno.ru id: 176629		

Katalog No: 13	Envanter No: 2015/9303 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya
Maddesi: Gümüş	Çapı: 21 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Keyhüsrev 1237-1246		
<p>Ön yüzde sağa doğru hareket halinde aslan ve üst kısmında insan yüzlü güneş "şir-i Hurşid" kompozisyonu yer almaktadır. Üstte yarım daire şeklinde yazı kuşağı bulunmaktadır. Arka yüzde sikkenin ortasında üç satır yazı yer almaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Çevrede: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. Duribe haza el-dirhem Konya. الامام المستنص بالله امير المؤمنين صرب هذا الدرهم بقونيه</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin Keyhüsrev bin Keykubad. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين كيخسرو بن كيقباد</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 13		Fot. 13a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1112; Galib, 1309: No. 73; Zeno.ru id: 177511		

Katalog No: 14	Envanter No: 2015/9307 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Sivas H. 63.
Maddesi: Gümüş	Çapı: 21 mm	Ağırlığı: 2.5 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Keyhüsrev 1237-1246		
<p>Ön yüzde sağa doğru hareket halinde aslan ve üst kısmında insan yüzlü güneş "şir-i Hurşid" kompozisyonu yer almaktadır. Üstte yarım daire şeklinde yazı kuşağı bulunmaktadır. Arka yüzde sikkenin ortasında dört satır yatay yazı yer almaktadır. Dört kenarda ise daha küçük karakterli dikey ve yatay yazılar bulunmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Çevrede: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. الامام المستنص بالله امير المؤمنين</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam Keyhüsrev bin Keykubad. Çevrede: Duribe biSivas sene ... selasin sittemie. السلطان الاعظم كيخسرو بن كيقباد صرب بسيواس سنة ... ثلثين ستمائة</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 14		Fot. 14a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1116; Galib, 1309: No. 65; Zeno.ru id: 288563		

Katalog No: 15	Envanter No: 2004/6434 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Sivas H. 63.
Maddesi: Gümüş	Çapı: 24 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Keyhüsrev 1237-1246		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yatay yazı yer almaktadır. Kenarlarda kısmen görülen yazılar mevcuttur.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-mustansır billah emirül müminin. Çevrede: selasin ve sittemie. الامام المستنصر بالله امير المؤمنين ... ثلثين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam Keyhüsrev bin Keykubad. Çevrede: ... bi Sivas السلطان الاعظم كيخسرو بن كيقباد ... بسيواس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 15		Fot. 15a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1114; Galib, 1309: No. 59-62; Zeno.ru id: 312408		

Katalog No: 16	Envanter No: 2010/8498 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 643
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.5 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Keyhüsrev 1237-1246		
<p>Ön yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında inci dizili kare çerçeve içerisinde altı satır yatay yazı bulunmaktadır. Kare çerçeve ile bordür arasında kalan dört kenara yazı yerleştirilmiştir. Arka yüzde sikkenin ortasında inci dizili kare çerçeve içerisinde beş satır yatay yazı yer almaktadır. İnci dizisi bordür ile kare çerçeve arasında kalan dört kenara yazı yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Bismillahi rahmani rahim lailahe illallah Muhammed Resulullah el-imam el-mustasım billah emirül müminin. Çevrede: sene selase ve erbain ve sittemie. بسم الله الرحمن الرحيم لاله الا الله محمد رسول الله الامام المستعصم بالله امير المؤمنين سنة ثلاث و اربعين و ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam zıllullahü fil alem gıyaseddünya veddin Keyhüsrev bin Keykubad kasım emirül müminin. Çevrede: ... el-dirhem bi Medinete Konya. السلطان الاعظم ظل الله في المالم غيات الدنيا والدين كيخسرو بن كيقباد قسيم امير المؤمنين ... الدرهم بمدينة قونيه</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 16		Fot. 16a
Referans: Galib, 1309: No. 81 (tarih hariç); Teoman, 2018: No. 19 (tarih hariç); Zeno.ru id: 330094		

Katalog No: 17	Envanter No: 11.523.77	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 645
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: İzzeddin 2. Keykavus 1246-1260		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında kare çerçeve içerisinde altı satır yazı yer almaktadır. Kare çerçeve ile bordür arasında kalan dört kenara yazı yerleştirilmiştir. Alt kenarda üç benek motifi görülmektedir. Arka yüzde sikkenin ortasında kare çerçeve içerisinde beş satır yatay yazı yer almaktadır. İnci dizisi bordür ile kare çerçeve arasında kalan dört kenara yazı yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Bismillahi rahmani rahim lailahe illallah Muhammed resulullah el-imam el-mustasım billah emir ül-müminin. Çevrede: Fi sene hamse erbain sittemie.</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-Sultan ül-azam zıllullahü fil alem İzzeddünya veddin Keykavus bin Keyhüsrev Kasım emir ül-müminin. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Medinete Konya.</p> <p>السلطان الاعظم ظل الله في المالم عز الدنيا و الدين كيكافوس بن كيخسرو قاسيم امير المو منين صرب هذا الدرهم بمدينة قونيه</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 17		Fot. 17a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1122 (tarih hariç); Zeno.ru id: 172758		

Katalog No: 18	Envanter No: 26.587.76	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 645
Maddesi: Gümüş	Çapı: 22 mm	Ağırlığı: 2.8 g
Hükümdar: İzzeddin 2. Keykavus 1246-1260		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında üç satır Kelime-i Tevhid yer almaktadır. Kenarlarda tam daire oluşturan yazı kuşağı görülmektedir. Sikkede birer adet üç benek ile yıldız motifi görülmektedir. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin üst kenarında kıvrık dal ve rumi süsleme bulunmaktadır. Sikkede gülcehatayı motifi, üç benek motifi ve bitkisel süslemelerde yer almaktadır. Sikkeye dört satır yatay yazı yerleştirilmiştir.</p> <p>Ön Yüzde: Lailahe illallah vahtehu la şerikeleh Muhammed resulullah. Çevrede: El-imam el-Mustasım billah emir ül-müminin.</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-Sultan ül-azam izzeddünya veddin ebul feth Keykavus bin Keyhüsrev. Çevrede: Duribe haza el-dirhem bi Konya sene hamse ve erbain ve sittemie.</p> <p>السلطان الاعظم عز الدنيا و الدين ابوالفته كيكافوس بن كيخسرو صرب هذا الدرهم بقونيه سنة خمس و اربعين ستمائة</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 18		Fot. 18a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1123; Zeno.ru id: 261194		

Katalog No: 19	Envanter No: 2010/8518 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya
Maddesi: Gümüş	Çapı: 20 mm	Ağırlığı: 2.5 g
Hükümdar: İzzeddin 2. Keykavus 1246-1260		
<p>Ön yüzde sikkenin ortasında kare çerçeve içerisinde dört satır yazı bulunmaktadır. Sikkenin dört kenarında yazı yerleştirilmiştir. Arka yüzde sikkenin ortasında kare çerçeve içerisinde dört satır yazı bulunmaktadır. Kare çerçeve ile bordür arasında kalan dört kenara yazı yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Lailahe illallah Muhammed Resulullah el-imam el-mustasım billah emirül müminin. لااله الا الله محمد رسول الله الامام المستعصم بالله امير المؤمنين</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam zıllullahü fil alem izzeddünya veddin Keykavus bin Keyhüsrev. Çevrede: bi Konya ... السلطان الاعظم ظل الله فى المالم عز الدنيا و الدين كيكافوس بن كيكسرو ... بقونيه</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 19		Fot. 19a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1124; Galib, 1309: No. 91; Zeno.ru id: 272348		

Katalog No: 20	Envanter No: 26.500.76	Basım yeri ve Tarihi: Sivas H. 656
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.7 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yatay yazı bulunmaktadır. Sikkenin üst kenarında düz çizgi üzerinde kıvrık dal ve rumi yer almaktadır. Birinci satır yazının altında ise saadet düğümü, kıvrık dal ve rumi ile gülce-hatayi motifleri görülmektedir. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır. Üst kenarda bulunan saadet düğümünün kolları iki kenara doğru kıvrık dallar ile sonlanmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-imam el-mustasım billah emirül müminin. sene sitte hamsin ve sittemie. الامام المستعصم بالله امير المؤمنين سنة ستة خمسين وستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam rükneddünya veddin Kılıç Arslan bin Keyhüsrev el-dünya bin duribe haze bi Sivas. السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين قلج أرسلان بن كيكسرو الدنيا بن صرب هذا بسواس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 20		Fot. 20a

Katalog No: 21	Envanter No: 2010/8514 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Lulu-a H. 661
Maddesi: Gümüş	Çapı: 20 mm	Ağırlığı: 2.5 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde sikkenin merkezinde kıvrık dallardan oluşan bitkisel süsleme yer almaktadır. Bitkisel süslemenin alt ve üstünde birer satır yazı görülmektedir. Dört kenara ise daha küçük karakterli yazılar yerleştirilmiştir. Arka yüzde beş satır yatay yazı görülmektedir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Duribe fi sene ahad sittin sittemie bi Lulu-a. لااله الا الله محمد رسول الله صرب في سنة احد ستين ستمائة بلولو</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: El-minnetü lillah es-sultan-ül azam rükneddünya veddin ebul feth Kılıç Arslan bin Keyhüsrev. المنه لله السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين ابو الفته قلج أرسلان بن كيخسرو</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 21		Fot. 21a
Referans: Zeno.ru id: 255279		

Katalog No: 22	Envanter No: 26.347.76	Basım yeri ve Tarihi: Gümüşpazar H. 661
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde inci dizisi ve düz bordür ile çevreli sikkenin merkezinde saadet düğümünün kollarında kıvrık dal ve rumiler görülmektedir. Saadet düğümünün alt ve üstünde birer satır yazı yer almaktadır. Dört kenarda ise daha küçük karakterli yazılar bulunmaktadır. Sikkenin basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde inci dizisi bordür ile beş satır yazı yer almaktadır. Sikkenin merkezine saadet düğümü motifi yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Pazar fi ... sene ahad sittin sittemie. لااله الا الله محمد رسول الله بازار في سنة احد ستين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: El-minnetü lillah es-sultan-ül azam rükneddünya veddin Kılıç Arslan bin Keyhüsrev duribe bi Gümüş. المنه لله السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين قلج أرسلان بن كيخسرو صرب بگمش</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 22		Fot. 22a
Referans: Galib, 1309: No. 111 (tarih hariç); Zeno.ru id: 318173 (tarih hariç)		

Katalog No: 23	Envanter No: 38.4.74	Basım yeri ve Tarihi: Lulu-a H. 662
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı bulunmaktadır. Sikkenin üst kenarında inci dizisi çizgi üzerinde lulu-a yazısı yer almaktadır. Sikkeye yıldız ve üç benek motifide yerleştirilmiştir. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır. Üst kenarda yatay çizgi üzerinde kıvrık dal ve rumi süsleme bulunmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: bi Lulu-a el-imam el-masum billah emirül müminin. Duribe fi sene isneyn ve sittin ve sittemie. بلولوه الامام المعصوم بالله امير المؤمنين صرب في سنة اثنتين و ستين و ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam rükneddünya veddin ebul feth Kılıç Arslan bin Keyhüsrev. السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين ابو الفته قلج أرسلان بن كيخسرو</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 23		Fot. 23a
Referans: Galib, 1309: No. 110 (tarih hariç)		

Katalog No: 24	Envanter No: 26.395.76	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 661
Maddesi: Gümüş	Çapı: 21 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında beş satır yazı yer almaktadır. Üst kenarda kıvrık dallardan oluşan bitkisel bezeme bulunmaktadır. Sikkenin basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı görülmektedir. Üst kenarda kıvrık dallardan oluşan bitkisel bezeme yer alırken sağ kenarda bir adet yıldız bulunmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Duribe bi Medinet Konya fi sene ahad, sittin, sittemie. لا اله الا الله محمد رسول الله صرب بمدينة قونيه في سنة احد ستين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam rükneddünya veddin Kılıç Arslan bin Keyhüsrev burhan emirül müminin. السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين قلج أرسلان بن كيخسرو برهان امير المؤمنين</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 24		Fot. 24a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1149; Teoman, 2018: No. 35 (tarih hariç); Zeno.ru id: 20619		

Katalog No: 25	Envanter No: 26.430.76	Basım yeri ve Tarihi: Maden H. 661
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında beş satır yazı yer almaktadır. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır. Üst kenarda kıvrık dallardan oluşan bitkisel bezeme görölmektedir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. el-masum emir-ül müminin. sene ahad, sittin, sittemie.</p> <p style="text-align: center;">لااله الا الله محمد رسول الله المعصوم امير المومنين سنة احد ستين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam rükneddünya veddin Kılıç Arslan bin Keyhüsrev Maden emir-ül müminin.</p> <p style="text-align: center;">السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين قلعج أرسلان بن كيخسرو معدن امير المومنين</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 25		Fot. 25a
Referans: Zeno.ru id: 1554		

Katalog No: 26	Envanter No: 2010/8312 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Lulu-a H. 662
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.8 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde inci dizisi ile düz bordür ile çevreli sikkenin ortasında üç satır yazı yer almaktadır. Dört kenara yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir. Merkezde ise bir adet yıldız bulunmaktadır. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde inci dizisi ile düz bordür ile çevreli sikkenin ortasında beş satır yazı yer almaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: bi Lulu-a duribe fi isneyn sittin ve sittemie.</p> <p style="text-align: center;">لااله الا الله محمد رسول الله بلولوه صرب في اثنين ستين و ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: El-minnetü lillah es-sultan-ül azam rükneddünya veddin ebul feth Kılıç Arslan bin Keyhüsrev.</p> <p style="text-align: center;">المنه لله السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين ابوالفته قلعج أرسلان بن كيخسرو</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 26		Fot. 26a
Referans: Zeno.ru id: 196977		

Katalog No: 27	Envanter No: 2010/8302 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 663
Maddesi: Gümüş	Çapı: 22 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin merkezinde bitkisel süslemeli altı dilimli form içerisine yazı yerleştirilmiştir. Sikkenin kenarlarında tam daire oluşturan yazı kuşağı yer almaktadır. Arka yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkede dört satır yazı yer almaktadır. Sikkenin merkezine saadet düğümü motifi yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-minnetü lillah. Çevrede: Duribe bi Medinet Konya fi sene selase sittin المنه لله صرب بمدينة قونية في سنة ثلاث ستين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam rükneddünya veddin Kılıç Arslan bin Keyhüsrev. السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين قلج أرسلان بن كيخسرو</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 27		Fot. 27a
Referans: Teoman, 2018: No. 36; Zeno.ru id: 307878		

Katalog No: 28	Envanter No: 2010/8304 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya
Maddesi: Gümüş	Çapı: 22 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Rükneddin 4. Kılıç Arslan 1248-1265		
<p>Ön yüzde inci dizisi ve düz bordür ile çevreli sikkenin ortasında üç satır yazı yer almaktadır. Kenarlara daha küçük karakterli yazılar yerleştirilmiştir. Arka yüzde inci dizisi ve düz bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Duribe bi Konya ... sittemie لا اله الا الله محمد رسول الله صرب بقونيه ... ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: El-minnetü lillah Es-sultan-ül azam rükneddünya veddin ebul feth Kılıç Arslan bin Keyhüsrev. المنه لله السلطان الاعظم ركن الدنيا و الدين ابوالفته قلج أرسلان بن كيخسرو</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 28		Fot. 28a

Katalog No: 29	Envanter No: 2004/7053 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 664
Maddesi: Gümüş	Çapı: 22 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Gyaseddin 3. Keyhüsrev 1265-1282		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin merkezinde düz bordür ve altı dilimli form içerisine yazı ve üç adet yıldız yerleştirilmiştir. Sikkenin kenarlarında yer alan zencerek motifinin içine yazı yerleştirilmiştir. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı bulunmaktadır. Üst kenarda kıvrık dallardan oluşan bitkisel süsleme yer almaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-mülkü lillah. Çevrede: Duribe bi Medinet Konya fi sene erbaa, sittin, sittemie. الملك لله صرب بمدينة قونيه فى سنة اربع ستين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gyaseddünya veddin ebul feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين ابوالفته كيخسرو بن قلج أرسلان</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 29		Fot. 29a
Referans: Teoman, 2018: No. 38 (tarih hariç); Galib, 1309: No. 115 (tarih hariç); Zeno.ru id: 101754		

Katalog No: 30	Envanter No: 2010/8284 (S)	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 666
Maddesi: Gümüş	Çapı: 22 mm	Ağırlığı: 2.8 g
Hükümdar: Gyaseddin 3. Keyhüsrev 1265-1282		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin merkezine düz bordür ve altı dilimli form içine yazı ve iki adet yıldız yerleştirilmiştir. Sikkenin kenarlarında tam daire oluşturan yazı kuşağı yer almaktadır. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı bulunmaktadır. Üst kenarda kıvrık dallardan oluşan bitkisel süsleme yer almaktadır. Sikkeye üç adet yıldız yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-mülkü lillah. Çevrede: Duribe bi Medinet Konya fi sene 2, sitte, sittin, sittemie. الملك لله صرب بمدينة قونيه فى سنة ٢ سته ستين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gyaseddünya veddin ebul feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين ابوالفته كيخسرو بن قلج أرسلان</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 30		Fot. 30a
Referans: Teoman, 2018: No. 38 (tarih hariç); Galib, 1309: No. 115 (tarih hariç); Zeno.ru id: 254935		

Katalog No: 31	Envanter No: 26.329.76	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 677
Maddesi: Gümüş	Çapı: 22 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Gıyaseddin 3. Keyhüsrev 1265-1282		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında inci dizisi konturlu altı kollu yıldızın içinde iki satır yazı bulunmaktadır. Altı kollu yıldız ile bordür arasında kalan bölümlere de yazı yer almaktadır. Yıldızın içinde alt ve üst kenarlara güçle-hatayı bezemesi yerleştirilmiştir. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında üç satır yazı bulunmaktadır. Üst kenarda rumi ve kıvrık dal yer alırken merkezde güçle-hatayı motifi görülmektedir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Duribe bi Konya seb'a sebin sittemie. لااله الا الله محمد رسول الله صرب بقونيه سبع سبعين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin Keyhüsrev bin Kılıç Arslan. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين كيخسرو بن قلج أرسلان</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 31		Fot. 31a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1162 (darp yeri ve tarih hariç); Zeno.ru id: 232127		

Katalog No: 32	Envanter No: 26.339.76	Basım yeri ve Tarihi: Maden Lulu-a H. 680
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.8 g
Hükümdar: Gıyaseddin 3. Keyhüsrev 1265-1282		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında inci dizisi konturlu altı kollu yıldızın içinde iki satır yazı yer almaktadır. Altı kollu yıldızla bordür arasında kalan bölümlere de yazı yerleştirilmiş. Yıldızın iç kısmında alt ve üst kenarda güçle-hatayı bezemesi bulunmaktadır. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı bulunmaktadır. Üst kenarda rumi ve kıvrık dal yer almaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Duribe Maden Lulu-a fi semanin sittemie. لااله الا الله محمد رسول الله صرب معدن لولوه في ثمانين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin Keyhüsrev bin Kılıç Arslan. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين كيخسرو بن قلج أرسلان</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 32		Fot. 32a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1162 (tarih hariç); Zeno.ru id: 168738		

Katalog No: 33	Envanter No: 26.591.76	Basım yeri ve Tarihi: Erzincan
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Gıyaseddin 3. Keyhüsrev 1265-1282		
<p>Ön yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı bulunmaktadır. Arka yüzde sikkenin ortasında üç satır yazı görülmektedir. Alt ve üst kenarda daha küçük karakterli birer satır yazı yer almaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: La ilahe illallah Muhammed resullullah el imam el masum emirül müminin ... ve sittemie. ... ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Duribe Erzincan es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin Keyhüsrev bin Kılıç Arslan burhan emirül müminin. صرب ارزنجان السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين كيخسرو بن قلج أرسلان برحان امير المو منين</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 33		Fot. 33a
Referans: Galib, 1309: No. 130; Zeno.ru id: 207423		

Katalog No: 34	Envanter No: 26.581.76	Basım yeri ve Tarihi: Konya H. 675
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Sahte Sultan Siyavuş (Cimri) 1279		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında beş satır yatay yazı bulunmaktadır. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır. Sikkenin merkezine bir adet yıldız yerleştirilmiştir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: El-minnetü lillah duribe bi Medinet Konya fi hamse, sebin, sittemie. المنه لله صرب بمدينة قونيه فى خمس سبعين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin ebul feth Siyavuş bin Keykavus. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين ابوالفته سياوش بن كيكافوس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 34		Fot. 34a
Referans: Teoman, 2018: No. 39		

Katalog No: 35	Envanter No: 26.604.76	Basım yeri ve Tarihi: Sivas H. 683
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 3 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Mesud 1282-1284		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında saadet düğümü ile kıvrık dallardan oluşan bezeme ve iki satır yazı bulunmaktadır. Çevrede daha küçük karakterli yazılar yer almaktadır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır. Sikkenin dört kenarına yatay ve dikey yazılar yerleştirilmiştir. Sikkenin merkezinde saadet düğümü motifi görülmektedir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Duribe bi Sivas sene selasin semanin sittemie. لااله الا الله محمد رسول الله صرب بسيواس سنة ثلاث ثمانين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: El-azemetü es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin ebul feth Mesud bin Keykavus. العظمة السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين ابو الفته مسعود بن كيكافوس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 35		Fot. 35a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1174 (tarih hariç); Zeno.ru id: 23668		

Katalog No: 36	Envanter No: 26.341.76	Basım yeri ve Tarihi: Lulu-a H. 685
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.5 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Mesud 1282-1284		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında inci dizisi konturlu altı kollu yıldız bulunmaktadır. Yıldızın içinde iki satır yazı yer almaktadır. Altı kollu yıldızla bordür arasında kalan bölümlere de yazı yerleştirilmiştir. Yıldızın iç kısmında üst kenarda saadet düğümü bezemesi görülmektedir. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Maden Lulu-a fi hamse, semanin, sittemie. لااله الا الله محمد رسول الله معدن لولوه في خمس ثمانين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin ebul feth Mesud bin Keykavus. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين ابو الفته مسعود بن كيكافوس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 36		Fot. 36a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1172; Galib, 1309: No. 143 (tarih hariç); Zeno.ru id: 68329		

Katalog No: 37	Envanter No: 26.401.76	Basım yeri ve Tarihi: Sivas H. 68.
Maddesi: Gümüş	Çapı: 24 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar Gıyaseddin 2. Mesud 1282-1284		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin merkezinde kıvrık dallardan oluşan bitkisel süsleme yer almaktadır. Kıvrık dalların altında ve üstünde birer satır yatay yazı bulunmaktadır. Sikkenin kenarlarına da yazı yerleştirilmiştir. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında beş satır yazı görülmektedir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Sivas ... semanin ve sittemie. لااله الا الله محمد رسول الله سيواس ... ثمانين و ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin ebul feth Mesud bin Keykavus. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين ابو الفته مسعود بن كيكافوس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 37		Fot. 37a
Referans: Galib, 1309: No. 134 (tarih hariç); Artuk & Artuk, 1971: No. 1174 (tarih hariç)		

Katalog No: 38	Envanter No: 26.492.76	Basım yeri ve Tarihi: Erzincan H. 690
Maddesi: Gümüş	Çapı: 24 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Mesud 1282-1284		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı yer almaktadır. Üst kenarında ise saadet düğümünün kolları iki yana doğru uzayarak kıvrık dallar ile sonlanmaktadır. Sikkenin değişik yerlerinde bitkisel süslemeler görülmektedir. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yazı bulunmaktadır. Sikkenin üst kenarında ise saadet düğümünün kolları iki yana doğru uzayarak kıvrık dallar ile sonlanmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid duribe Erzincan fi sene tis'in sittemie. لااله الا الله محمد رسول الله صرب ارزنجان في سنة تسعين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya Mesud bin Keykavus. السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين مسعود بن كيكافوس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 38		Fot. 38a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1169; Tevhit, 1321: No. 694; Zeno.ru id: 2616		

Katalog No: 39	Envanter No: 26.585.76	Basım yeri ve Tarihi: Erzen Rum H. 690
Maddesi: Gümüş	Çapı: 24 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Mesud 1282-1284		
<p>Ön yüzde sikkenin merkezinde üç adet gülce-hatayi motifi bulunmaktadır. Gülçe'nin üst ve altında iki satır Kelime-i Tevhid yer almaktadır. Dört kenara ise daha küçük karakterli yazılar yerleştirilmiştir. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde sikkenin ortasında üç satır yazı yer almaktadır. Üst kenarda rumi ve kıvrık daldan meydana gelen bitkisel süsleme bulunmaktadır.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid. Çevrede: Duribe Erzen el-rum fi sene tis'in, sittemie.</p> <p>لااله الا الله محمد رسول الله صرب ارزن الروم في سنة تسعين ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin Mesud bin Keykavus.</p> <p>السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين مسعود بن كيكافوس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 39		Fot. 39a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1168; Tevhit, 1321: No. 688		

Katalog No: 40	Envanter No: 26.511.76	Basım yeri ve Tarihi: Erzincan H. 692
Maddesi: Gümüş	Çapı: 23 mm	Ağırlığı: 2.9 g
Hükümdar: Gıyaseddin 2. Mesud 1282-1284		
<p>Ön yüzde inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında dört satır yatay yazı bulunmaktadır. Basım tarihi divani yazı ile yazılmıştır. Arka yüzde kısmen görülen inci dizisi bordür ile çevreli sikkenin ortasında üç satır yazı bulunmaktadır. Kenarlarda rumi ve kıvrık daldan meydana gelen bitkisel süslemeler görülmektedir.</p> <p>Transkripsiyonu: Ön Yüzde: Ortada: Kelime-i Tevhid duribe Erzincan fi sene isneyn ve tis'in ve sittemie.</p> <p>لااله الا الله محمد رسول الله صرب ارزنجان في سنة اثنين وتسعين و ستمائة</p> <p>Arka Yüzde: Ortada: Es-sultan-ül azam gıyaseddünya veddin Mesud bin Keykavus.</p> <p>السلطان الاعظم غيات الدنيا والدين مسعود بن كيكافوس</p>		
Ön Yüz		Arka Yüz
Fot. 40		Fot. 40a
Referans: Artuk & Artuk, 1971: No. 1169 (tarih hariç); Tevhit, 1321: No. 694 (tarih hariç)		

Karşılaştırma Ve Değerlendirme

Anadolu Selçuklu sanatı Orta Asya Türk, İran, Irak ve Suriye bölgesi İslam sanatı öğeleri, Anadolu'da bulunan yerli Bizans ve Ermeni mirası ile bir sentez oluşturmuştur. Bu etkileşim orijinal denemelerle mimari ve süslemede büyük yenilikler ortaya koymuştur. Kuzeydoğu ve Doğu Anadolu eserleri taş süslemesinde Azerbaycan ve Kafkasya'nın eski kültürleriyle akrabalık, Güneydoğu Anadolu eserlerinde ise Suriye'nin Eyyubi, Zengi eserleriyle benzerlik dikkati çekerken, Orta ve Batı Anadolu'da daha Anadolulaşmış bir karakter görülür (Öney, 1992: 3).

Geometrik Süsleme

Geometrik şekiller her kültürde görülmektedir. Geometrik şekiller tüm insanlar için bir şeyler ifade etmektedir. Bazı araştırmacılara göre geometrik süslemeler, dekorasyonun en eski ve temel unsurlarıdır. Nesnelerin ve yüzeylerin sayısal durumları ile mesafelerini anlatan bir düzen oluşturma fikri süslemeye aktarılmıştır. Geometrik kompozisyonların kullanılma amaçları konusu üzerinde duranlar arasında bireysel psikoloji kuramlarıyla açıklamalarda bulunanlar, bu şekilleri hayatın düzenleyicisi olan din ve toplum yapısıyla ilişkilendirenler, sembolizm ve büyü sistemleri üzerinde duranlar da vardır. Aslında geometrik şekiller her kültürde kendine özgü anlamlar ifade etmektedir (Mülayim, 1999: 172-173). Geometrik süslemelerden kare, dikdörtgen, poligon, baklava ve yıldız birçok yalın formun birleşmesinden oluşmakta ve mana olarak evrenin sonsuzluğunu simgelemektedir (Akar & Keskiner, 1978: 20). Anadolu Selçuklu dönemine ait incelenen sikkelerde geometrik kompozisyon olarak; düğüm motifi (saadet düğümü), kare, üç benek, yıldız, zencerek ve yuvarlak dilimli form kullanılmıştır.

'Arapçadaki 'ukde' (düğüm) bir bilinmezlik ve problemi anlatması gibi, bir düğüm şekli de öncelikle düşünceye hitap eder. Düğümlerin sistematik bir biçimde genişlemesiyle düşünce de genişlemiş olur' (Mülayim, 1999: 172). 'Herakles Düğümü' birbiri içinden geçen iki ilmeğin oluşturduğu birliğin yarattığı gücü, saadet ve mutluluğu ifade eden eski ve yaygın bir simgedir. Herakles Düğümü'nün en eski örnekleri Mısır Eski Krallık döneminin mühür oymalarında saç örgüsü motifleriyle birlikte karşılaşılmaktadır. 'Herakles Düğümü', Bizans sanatında da çokça kullanılan bir bezeme motifi olmuştur. İslam sanatında 'Saadet Düğümü' olarak adlandırılıp kitap süslemelerinde, Anadolu Beyliklerinin zamanında ve Erken Osmanlı sikkelerinde 'arabesk' motifleri ile birlikte kullanılmıştır (Türe, 87). Anadolu Selçuklu Devleti sikkelerinde görülen 'Saadet Düğümü' motifi Artuklu, Zengi, Eyyubi, İlhanlı, Muzafferi, Celayirli, Timur, Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Osmanlı gibi devletlerin sikkelerinde de görülmektedir.

İlk tipte kompozisyonun merkezinde 'Saadet Düğümü' bulunmakta olup 'rumi' ve kıvrık dallar saadet düğümünün kollarından iki yana doğru uzanmaktadır. 'Saadet Düğümü' bu formuyla sikkenin ortasında (Fot. 9-20-22-27a-35) veya sikkenin üst kısımda bulunabilmektedir (Fot. 20a-38-38a-40-40a).

Kıvrık dal ve 'rumi', 'Saadet Düğümü' ile birlikte Büyük Moğol Hanlarından Mengü Kaan 1251-1259 tarafından Tiflis'te bastırılan sikkenin merkezinde kullanılmıştır (Fot. 41, Van Müzesi Env. No: 2004/3573, 21 mm, 2.7 g). İlhanlı hükümdarı Süleyman Han 1340-1346 döneminde bastırılan sikkede, daire içerisindeki yazıların altında Saadet Düğümü ile birlikte rumi ve kıvrık dallar görülmektedir (Fot. 42, Van Müzesi Env. No: 2016/10503, 21 mm, 1.6 g). Akkoyunlu devrinde Osman ile Hamza'nın 1378-1444 müşterek bastırdıkları sikkenin merkezinde benzer tipteki örneğe yer verilmiştir. Bu örnekte Saadet Düğümü iri boyutta bir rumi ile sonlanmıştır (Fot. 43, Van Müzesi Env. No: 1.25.32, 25 mm, 3.9 g).

İkinci tipte saadet düğümü motifi sikkenin merkezine süsleme unsuru olarak yerleştirilmiştir (Fot. 22a). Bu tipte ki 'Saadet Düğümü' yan yana tekrarlanarak zencerek motifine benzeyen bir form oluşturmaktadır.

Bu formdaki motif özellikle İlhanlılar tarafından çok yoğun bir şekilde sikkelerde kullanılmıştır. İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadırhan 1317-1335 tarafından Vastı'ta darp ettirilen sikkenin yazı satırları arasında simetrik bir şekilde dört adet Saadet Düğümü motifi yerleştirilmiştir (Fot. 44, Van Müzesi Env. No: 2016/10506, 21 mm, 3.6 g). Muzafferiler zamanında Şiraz'da Hicri 771 yılında Şeyh Şuca 1356-1374 döneminde bastırılan sikkedeki saadet düğümleri (Fot. 45, Van Müzesi Env. No: 2016/10422, 25 mm, 2.8 g) Fot. 44 teki İlhanlı sikkesi ile bire bir uyuşmaktadır. Osmanlı padişahı 3. Murad 1574-1595 tarafından Şam'da bastırılan sikkenin merkezinde Saadet Düğümü motifi bulunmaktadır (Fot. 46, Van Müzesi Env. No: 2014/9945, 18 mm, 3.7 g).

Sikkenin merkezine yerleştirilen kare formunun içinde ve dışında yazı bulunmaktadır. Bu form hem düz hem de inci dizisi bordürden olabilmektedir. Ancak süslemeyi kuvvetlendirmek için her ikisinin birlikte kullanıldığı örnekler daha fazladır (Parlar, 2000: 127). Kare formuna dört tarafı kapalı sabit görüntüsü nedeniyle dinginlik, durgunluk, kararlılık, sağlamlık ve güven verici gibi anlamlar verilmiştir (Öz Çelikbaş, 2018: 26). Gıyaseddin 2. Keyhüsrev ile İzzeddin 2. Keykavus tarafından basılan sikkelerin ön ve arka yüzünde kare form uygulaması görülmektedir (Fot. 16-16a-17-17a-19-19a).

Kare form uygulaması sikkenin ortasında bulunan yazıların sınırlarını belirlemekle birlikte sikkeye estetik bir görünüm kazandırmaktadır. Bu uygulamayı birçok devletin sikkesinde görmek mümkündür. Artuklu, Zengi, Eyyubi, Büyük Moğol Hanları, Muzafferli, Celayirli, Timur, Akkoyunlu ve Safevi sikkelerinde kare form uygulaması yer almaktadır. Kuzey Afrika ve İspanya topraklarının bir bölümüne egemen olan Muvahhidler kare form uygulamasının yer aldığı altın sikkeleri çokça bastırarak dolaşıma sunmuştur. Muvahhid hükümdarı Ebu Yakub Yusuf 1162-1184 döneminde bastırılan sikkede kare form kendini göstermektedir (Fot. 47, Van Müzesi Env. No: 31.5.76, 21 mm, 2.2 g). Kare form uygulamasını sikkelerinde en çok kullanan devletlerden biri olan Eyyubi Devleti kurucusu Selahaddin Yusuf 1169-1193

döneminde ki sikkede biri daha kalın konturlu iki sıra çizgiden oluşan kare form görülmektedir (Fot. 48, Van Müzesi Env. No: 2004/6470, 23 mm, 2.9 g). Muzafferi hükümdarı şah şuca 1358-1384 döneminde bastırılan sikkede de benzer şekilde kare form uygulaması bulunmaktadır (Fot. 49, Van Müzesi Env. No: 2016/10416, 25 mm, 2.9 g).

Yıldız denen tezyinat birbirini belirli noktalarda keserken şekiller meydana getirerek uzayıp giden kırık hat sistemleridir. Düzenli aralıklarla göze çarpan ve kapalı şekiller hissini veren bu yıldızları aslında fasılalarla merkezler etrafında girişerek, kesişerek muhtelif sayıda kollar halinde toplanan sonsuz kırık hatlar oluşmaktadır (Ögel, 1987: 86). Mührü Süleyman birinin tepesi diğerinin tabanına geçirilmiş iki eşkenar üçgenden meydana gelmektedir. Müslümanlar arasında 'Mührü Süleyman, Hatem-i Süleyman' olarak adlandırılır iken Yahudi ve Hıristiyanlarca 'Davud Yıldızı' ismiyle anılmaktadır (Pala, 2003: 524-526). Beş kollu yıldız Zühre veya Kutup Yıldızı olarak görülmekte ve kollarını göğe doğru açmış insanı sembolize ettiğine inanılmaktadır. Ayrıca göğe açılan bir kapı Allah ile iletişim aracı olarak görülmektedir. Altı kollu yıldız ise bolluk, bereket, kuvvet ve kudret gibi anlamlarla karşımıza çıkmaktadır (Sönmeztürk & İşbilir & Göçer, 2022: 51-52).

Anadolu Selçuklu sikkelerinde sikkenin değişik yerlerine küçük yıldızlar yerleştirilmiştir (Fot. 3a-4-4a-5-5a-6-7a-8-9-10-11-11a-12-14-18-23-24-24a-26-27-29-29a-30-30a-31a-34a).

Mardin Artukluları hükümdarı Karaarslan 1259-1291 dönemine ait sikkede altı kollu küçük bir yıldız yazı satırının sonuna yerleştirilmiştir (Fot. 50, Van Müzesi Env. No: 3.630.77, 21 mm, 2.1 g). Küçük yıldızları sikkelerinde çok kullanan devletlerden biri de İlhanlılardır. Hülağu Han 1256-1265 zamanında bastırılan sikkede yazı satırları arasında bir adet altı kollu yıldız bulunmaktadır (Fot. 51, Van Müzesi Env. No: 2014/8731, 24 mm, 2.7 g). Osmanlılar başlangıçta küçük yıldız motifini sikkenin tam merkezinde kullanırken son dönemlerindeki sikkelerde küçük yıldızlar sikkenin kenarlarında görülmeye başlamıştır. Padişah 3. Murad'ın 1574-1595 Halep'te bastırđıđı sikkenin merkezinde altı kollu yıldız görülmektedir (Fot. 52, Van Müzesi Env. No: 2015/9932, 23 mm, 3.8 g).

Anadolu Selçuklu Devletine ait sikkelerde inci dizisi kontur ile yıldız formu oluşturulmuştur (Fot. 31-32-36). Bu formdaki yıldız sikkenin ortasında bulunan yazılara kontur olmakla birlikte sikkenin estetik görünümünü de güçlendirmektedir. Bu formun 'Mührü Süleyman' motifi ile benzerliği dikkat çekicidir.

Bu tipteki yıldız formunun Eyyubi sikkelerinde çok yoğun bir kullanım alanı bulunmaktadır. Eyyubi Devleti kurucusu Selahaddin Yusuf (1169-1193) tarafından Halep'te bastırılan sikkede iki düz kontur arasına inci dizisi kontur yerleştirilmek suretiyle altı kollu yıldız motifi oluşturulmuştur (Fot. 53, Van Müzesi Env. No: 2004/6462, 22 mm, 2.9 g). Mardin Artukluları hükümdarı Nasıreddin Artıkarıslan (1203-1239) tarafından bastırılan sikkede görülen yıldız, Selahattin Yusuf'un sikkesindeki yıldız ile benzer formdadır (Fot. 54, Van Müzesi Env. No: 2004/6464, 20 mm, 2.9 g). İlhanlılar döneminde Ebu Said Bahadırhan (1317-1335) tarafından Mardin'de bastırılan sikkede, kavisli hatlarıyla altı kollu yıldız bulunmaktadır (Fot. 55, Van Müzesi Env. No: 39.4.74, 23 mm, 2.7 g).

Anadolu Selçuklu sikkelerinde altı yuvarlak kemerin veya yarım dairenin birleşmesinden oluşan formlar görülmektedir (Fot. 27-29-30). Daire bütün geometrik şekilleri oluşturan temel elemandır ve sonsuzluğu sembolize etmektedir. Daire evren, güneş ve ayın sembolü sayılmış bu nedenle dinsel anlamlarda yüklenmiştir (Öz Çelikbaş, 2018: 24). Daireden hareketle ortaya çıkan bu form sikkenin merkezindeki yazı ile sikkenin kenarlarında bulunan yazı arasında kontur işlevi görmektedir.

Mardin Artukluları hükümdarı Karaarslan 1259-1291 dönemine ait sikkede altı yuvarlak kemerden oluşan form görülmektedir (Fot. 56, Van Müzesi Env. No: 3.630.77, 21 mm, 2.1 g). Anadolu Selçuklu Devleti ile İlhanlı Devleti sikkeleri üzerinde benzer motiflere sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu benzerliklerden biride altı dilimli form uygulamasıdır. Olcayto Muhammed zamanına ait sikkede biri daha kalın iki sıra konturdan meydana getirilmiş altı dilimli form görülmektedir (Fot. 57, Van Müzesi Env. No: 2016/10564, 22 mm, 1.9 g). Osmanlı padişahı 3. Murad'ın 1574-1595 sikkesinde altı dilimli form merkezdeki yazılar ile kenarlarda bulunan yazılar arasında kontur işlevi görmektedir (Fot. 58, Van Müzesi Env. No: 2015/9948, 22 mm, 3.6 g).

Gıyaseddin 3. Keyhüsrev tarafından hicri 664 yılında Konya’da bastırılmış sikkenin kenarlarındaki yazıları içine alan zencerek motifi yer almaktadır (Fot. 29).

Doğanay, literatürde ‘Benek Nakşı, Pelengi Nakşı, Üç Benek, Kutsal İnci, Çintamani, Timur Damgası, Şahi Benek’ gibi değişik isimlerle adlandırılan motiflerin, farklılıklarının göz ardı edilerek aynı kategoriye sokulduklarını belirterek bu formların farklı özelliklerinin olduğunu söylemektedir. Genel olarak bu formlar Budizm, kaplan postundaki benekler ve ay ile ilişkilendirilmektedir. Ancak bulutlar, nevrüz yıldızı, kozmik semboller ile ilişkilendiren araştırmacılar da bulunmaktadır (2004: 193-218). Sikkelerde üçgen şeklinde konumlandırılan üç daire veya üç noktadan oluşturulan motif, üç benek olarak kabul edilmiştir. Bu motife Anadolu Selçuklu Devleti sikkelerinde sıklıkla karşılaşılmaktadır (Fot. 6a-8-8a-10a-12a-17-17a-18-23).

Üç benek motifi Büyük Moğol Hanları, İlhanlı, Osmanlı, Celayirli, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Timur, Avşar, Zend ve Kaçar gibi devletlerin sikkelerinde görölmektedir. İlhanlı hükümdarları Hulagu 1257-1265 tarafından bastırılan sikkede daire ile sınırlandırılan yazıların üst bölümünde bu motif görölmektedir (Fot. 59, Van Müzesi Env. No: 2010/8535, 23 mm, 2.8 g). Timur 1369-1404 sikkelerinin merkezinde görölen bu motif, Timurlular tarafından arma olarak da kullanılmıştır (Fot. 60, Van Müzesi Env. No: 35.1.76, 28 mm, 5.7 g). Safevi şahı Hüseyin’inin 1693-1723 sikkelerinin sol kenarında iki adet üç benek motifi bulunmaktadır (Fot. 61, Van Müzesi Env. No: 2014/8632, 24 mm, 5.3 g).

Bitkisel Süsleme

Orta Çağ’ın dekorasyon programına katılan bitkisel süslemeler, diğer konulara göre daima büyük bir çeşitlilik ve sayısal üstünlük göstermektedir. Her dönemde tercih yoğunluğu değişen yaprak, çiçek ve hatta meyvelerin bölgesel dağılımları, malzeme ve tekniklere göre işleniş biçimleri ayrı ayrı ele alınmaya değer konular olarak görölmektedir (Mülayim, 1999: 168). İncelenen Anadolu Selçuklu sikkelerinde bitkisel süsleme olarak ‘Rumi-kıvrık dal ve Gülce-Hatayi’ kullanılmıştır.

Rumi adını verdiğimiz süsleme, iri boyutta bir virgüle benzemektedir. Yay şeklinde kıvrılmış bir damla formuna da benzetebiliriz. Bu form, bir şeridin ortasında yer aldığı veya ucuna eklendiğinde bitkisel bir form izlenimi vermektedir. Rumi, bazen iki parça halinde, çatallanır veya gövde yüzeyi damarları halinde dilimlenir, düğme şeklinde küçük ekler aldığı gibi, boyu uzar, kısalır, garip biçimlere girer (Mülayim, 1999: 169). Rumi mana olarak Anadolu’lu anlamına gelmektedir. Rumi’nin sade, çift, üç kanat, rumi içinde rumi, süslü, kıvrımlı gibi isimli pek çok çeşidi bulunmaktadır (Akar & Keskiner, 1978: 19). Rumi motifinin kökeni konusunda bitkisel veya hayvansal olduğuna dair görüşler bulunmaktadır. Hayvansal olduğunu belirten görüşler Orta Asya hayvan üslubuyla ilişkilendirmektedir. İslamiyet’in kabulü ile birlikte rumi motifi bitkisel karaktere daha yakın bir görünüm göstermektedir (Varol, 2014: 345).

Rumi motifi sikkelerde kıvrık dalların iki yana uzanan kolları ile birlikte görölmektedir. Bu form sikkenin merkezinde görölebildiği gibi (Fot. 7-7a-21-37) sikkenin üst kısmında tepelik şeklinde de görölmektedir (Fot. 18a-20-23a-24-24a-25a-29a-30a-31a-32a-39a).

Diğer bir tipte rumi ve kıvrık dal motifi saadet düğümünün iki yana doğru uzanan kollarında sikkenin merkezinde yer alırken (Fot. 9-20-22-27a-35) bazı sikkelerde üst kısımda bulunmaktadır (Fot. 20a-38-38a-40-40a).

Çok fazla örneği bulunmayan bir kullanım şekli olarak rumi altı dilimli form ile birlikte kullanılmıştır (Fot. 27). Başka bir uygulamada ise rumi ve kıvrık dallar sikkenin değişik yerlerine yerleştirilmiştir (Fot. 38-40a).

Rumi motifi Orta Çağ'da mimaride ve el sanatlarında süsleme unsuru olarak çok sık karşılaşılan bir motiftir. Rumi ve kıvrık dal şeddadi, Eyyubi, Memluk, İlhanlı, Osmanlı, Muzafferî ve Kaçar gibi devletlerin sikkelerinde de kendine yer bulmuştur. Rumi motifi İlhanlı hükümdarı Gazan Mahmud'un 1295-1304 sikkesinin üst kenarında tepelik şeklinde, kıvrık dalların iki yana uzanan kolları ile birlikte görölmektedir (Fot. 62, Van Müzesi Env. No: 2044/4466, 21 mm, 2 g). Hasankeyf Eyyubileri hükümdarı Eşref Ahmed dönemine 1432-1448 ait sikkede kıvrık dallar ile birlikte rumi motifi bulunmaktadır (Fot. 63, Van Müzesi Env. No: 1.35.32, 24 mm, 4.1 g). Memluk sultanı Seyfeddin Kalaun'nun 1279-90 sikkesinin yazı aralarına rumi motifleri yerleştirilmiştir (Fot. 64, Van Müzesi Env. No: 4.41.76, 21 mm, 3 g).

Anadolu Selçuklu sikkelerinde merkezden çıkan altı kol yuvarlanarak sonlanmaktadır (Fot. 13a-18a-20-31-31a-32-32a-39). Merkezde bulunan bir adet noktanın çevresine yerleştirilmiş noktalardan oluşan bu motif stilize edilmiş gülce veya hatayi olarak adlandırılmıştır.

Bu motifi Büyük Moğol Hanları, Osmanlı, Safevi, Babür, Avşar, Zend ve Kaçar devletlerinin sikkelerinde görmekteyiz. Büyük Moğol Hanı Mengü Kaan 1248-1257 tarafından bastırılan sikkenin merkezinde gülce-hatayi motifi bulunmaktadır (Fot. 65, Van Müzesi Env. No: 2010/8487, 22 mm, 2.7 g). Osmanlı padişahı 3. Murad'ın 1574-1595 sikkesinde merkezde bulunan altı dilimli form içinde gülce-hatayi motifi görmektedir (Fot. 66, Van Müzesi Env. No: 2015/9948, 22 mm, 3.6 g). Safevi şahı Hüseyin 1693-1723 tarafından İsfahan'da bastırılan sikkenin değişik yerlerine de çok sayıda bu motifin yerleşildiği anlaşılmaktadır (Fot. 67, Van Müzesi Env. No: 2007/7606, 26 mm, 4.6 g).

Figürlü Süsleme

Anadolu'da kurulan beylikler dönemi sikkelerinde Büyük Selçuklu sikkeleriyle karşılaştırıldığında büyük değişiklikler gözlemlenir. Büyük Selçuklu sikkelerinde hâkim unsur yazı iken, bu devlet ve beyliklerin sikkelerinde figür yoğun olarak kullanılır. Bunlar çağdaşları olan Bizans imparatorlarının sikkelerindeki figürlerin yanı sıra, Grek ve Roma sikkelerindeki portreleri, çift başlı kartal ve melek gibi fantastik figürleri ve burç-gezegen tasvirlerini de kullanmaya başlarlar (Özme, 2006: 565). İncelenen Anadolu Selçuklu sikkelerinde figürlü tasvir olarak; 'Şir-i Hurşid' ve at üzerinde süvari tasvirleri kullanılmıştır.

Mitra, Ari kökenli halkların asırlarca inandıkları Güneş ışığı ile ilişkilendirilmiş bir tanrıdır. Arilerin göç etmeleri ile birlikte Hindistan'da ve İran'da bu inanış devam etmiştir. Hem Hindistan hem de İran'da Güneş'le, Güneşin ışığıyla ilişkilendirilen bir tanrı olan Mitra, İran mitolojisinde Hurşid olarak isimlendirilmiştir (Kızıl, 2013: 26). Şir Farsça aslan anlamına gelmektedir. Aslan ve güneşin birlikte kullanıldığı kompozisyonlara bu yüzden 'Şir-i Hurşit' denmektedir.

Şir-i Hurşid'in Gıyaseddin 2. Keyhüsrev'in arması olabileceği konusunda görüşler bulunmaktadır (Çaycı, 2001: 209). Anadolu Selçuklu hükümdarı Gıyaseddin Keyhüsrev'in sikkelerinde çok güzel hak edilmiş Şir-i Hurşid kompozisyonu yer almaktadır (Fot. 12-13-14).

İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han 1317-1335 tarafından Mardin'de bastırılan sikkede Şir-i Hurşid tasvir edilmiştir (Fot. 68, Van Müzesi Env. No: 39.4.74, 23 mm, 2.7 g). Mardin'de bastırılan ve anonim Akkoyunlu sikkesi olarak değerlendirilen sikkede de Şir-i Hurşit kompozisyonu görülmektedir (Fot. 69, Van Müzesi Env. No: 3.821.77, 26 mm, 3.6 g). Safevi döneminde yoğun bir şekilde kullanılan Şir-i Hurşid, İran'ın ulusal amblemi haline de gelmiştir. İran şehirlerinde anonim follis adı verilen hükümdar isminin bulunmadığı bir yüzünde bastırılan şehrin isminin, diğer yüzde ise Şir-i Hurşid'in bulunduğu sikkeler görülmektedir (Fot. 70, Van Müzesi Env. No: 13.1.76, 21 mm, g).

Yunan, Roma ve Bizans paralarında at ve süvari imgesi çok sık işlenmiştir. At, Türkler için hem kutsal hem de onların en yakın varlıklarıydı. İslamiyet'ten önceki dönemde, Orta Asya'da sahibi öldüğünde atını da kimi zaman yanında gömerlerdi (Şentürk, 2009: 69). Hıristiyan tasvir sanatındaki atlı aziz tasvirlerinin, Antik Dönem'e ait atlı kahraman tasvirleri geleneğinin bir devamı olduğu kabul edilir. Genel anlamda bütün atlı aziz tasvirleri, form ve işlev açısından Helenizm'in yayıldığı tüm doğu eyaletlerinde yerleşen eski Yunan geleneğindeki atlı Heros figüründen köken almıştır (Aydın, 2011: 376). Atlı süvarinin sikkelerde kullanımı Helenistik Dönem ile Roma İmparatorluğu'nda görülmektedir. Özellikle Makedon sikkelerinde atlı süvari kompozisyonu çok fazla kullanılmıştır (Beyiş, 2024: 111). Aziz George'nin genellikle at üzerinde, mızrağı ve kılıcıyla bir ejderha ile mücadele eder şekilde tasvirleri bulunmaktadır. Avrupa'da ve Türkiye'nin çeşitli müzelerinde bu sahneyle ilgili çok sayıda eser yer almaktadır. Aziz George hakkındaki söylenceler Orta Çağ'da Müslüman halk inançlarını etkilemiştir (Güngör, 2018: 77).

Anadolu Selçuklu hükümdarları tarafından basılan sikkelerde hareket halinde at üzerinde, elinde alem, mızrak veya kalkan tutan süvari tasviri bulunmaktadır (Fot. 1-2). Tokat Meliki 1. Keykubad tarafından basılan sikkede at üzerinde başının çevresinde hale olan süvari, mızrağıyla aslan veya kaplan ile mücadele ederken tasvir edilmiştir (Fot. 3). Tokat Meliki 1. Keykubad tarafından basılan sikkede görülen tasviri Aziz George ile ilişkilendirebiliriz.

Büyük Moğol Hanları döneminde Töregene Hatun'un 1241-1246 Tebriz'de bastırıldığı sikkede at üzerinde geriye doğru ok atar vaziyette süvari ile atın altında tavşan figürü bulunmaktadır (Fot. 71, Van Müzesi Env. No: 26.66.76, 21 mm, 2,9 g). Klikya Ermeni Kralı III. Levon 1289-1307 tarafından bastırılan sikkede at üzerinde bulunan Kral'ın elinde haçlı alem görülmektedir (Fot. 72, Van Müzesi Env. No: 4.3.92, 20 mm, 2,6 g).

Yazı

Tarih boyunca Arap yazısı ma'kılı, küfi, tevki, rikâ, muhakkak, reyhânî, sülüs, nesih, ta'lik, dîvânî, rik'a ve siyâkat gibi türleri kullanım alanı bulmuş ve günümüze kadar gelmiştir (Tüfekçioğlu, 2001: 8). Anadolu Selçuklu sikkelerinde çoğunlukla sülüs yazı kullanılmıştır. Ancak kufi yazının kullanıldığı sikkeler de görülmektedir (Fot. 6-11-14a-15). Anadolu Selçuklu sikkelerinde basım tarihi yazılırken sülüs yazıyla birlikte, divani yazının da kullanıldığı anlaşılmaktadır (Fot. 24-25-26-29-30-31-32-34-39-40). Anadolu Selçuklu hükümdarlarının basmış oldukları sikkelerin üzerinde 'Kelime-i Tevhid', darp yeri ve tarihi, Abbasî halifesinin ismi, basan hükümdar ve babasının isimleri ile hükümdarların kullandığı ünvanlar bulunmaktadır.

Anadolu Selçuklu sikkelerinde imam Nasır Lidinillah, imam Zahir Biemrillah, imam Mustansır Billah ve imam Mutasım Billah gibi Abbasi halifelerinin isimleri görülmektedir (Altıntaş, 2002: 591).

2. Kılıç Arslan döneminde basılan sikkelerde 'es-sultan-ül muazzam' (en büyük sultan) unvanı kullanılmıştır. 2. Süleyman Şah dönemi sikkelerinde 'kahir' (yok eden) unvanı görülmektedir. 1. Keykubad sikkelerinde 'muazzam' ve 'ebul feth' (fetih babası) unvanlarına ve 'alaeddünya veddin' (dini ve dünyayı yücelten) lakabına rastlanılmaktadır. 2. Keyhüsrev 'azam' (büyük), 'zıllullahü fil alem' (allahın yeryüzündeki gölgesi), 'emirül müminin' (müminlerin komutanı) unvanları ve 'gıyaseddünya veddin' (dünya ve dinin yardımcısı) lakabının kullanıldığı görülmektedir. 2. Keykavus'un sikkelerinde 'izzeddünya veddin' (dünya ve dinin ululuğu) lakabı 'ebul feth', 'azam' ve 'zıllullahü fil alem' unvanları yer almaktadır. 4. Kılıç Arslan 'azam', 'ebul feth' ve 'emir-ül müminin' unvanlarını ve 'rükneddünya veddin' (dünya ve dinin temeli) lakabını kullanmaktadır. 3. Keyhüsrev 'azam', 'ebul feth' ve 'burhan emirül müminin' unvanı ve 'gıyaseddünya veddin' lakabı görülmektedir. Sahte Sultan Siyavuş 'azam' ve 'ebul feth' unvanı ve 'gıyaseddünya veddin' lakabı kullanılmıştır. 2. Mesud'un sikkelerinde 'azam' ve 'ebul feth' unvanı ve 'gıyaseddünya veddin' lakabı bulunmaktadır.

Sonuç

Van Müzesi'nde bulunan Anadolu Selçuklu dönemine ait 40 adet sikke çalışmamızda kullanılmıştır. Sikkeler, üzerinde bulunan bilgiler geçmiş medeniyetler hakkında belge niteliği taşıyarak çok önemli veriler barındırması açısından oldukça önemlidir. Anadolu Selçuklu Devleti altın, gümüş ve bakır malzemeli sikkeler bastırmıştır. Van Müzesinde Anadolu Selçuklu dönemine ait altın sikke bulunmamaktadır. İncelenen sikkelerin 3 adedi bakır 37 adedi ise gümüştür. Bakır sikkeler 3.3 gram, 5.7 gram ve 7.3 gram ağırlığındadırlar. Gümüş sikkeler 25 gram ile 30 gram arasında değişen ağırlıkta olmakla beraber çoğunlukla 29 ile 30 gram ağırlığındadırlar.

Van Müzesinde bulunan en erken Anadolu Selçuklu sikkesi 2. Kılıç Arslan tarafından bastırılmış felstir. Sikkede sağa doğru yönelmiş at üzerinde, elinde mızrak ve kalkan tutan süvari tasvir edilmiştir. 2. Süleyman Şah ve Tokat Meliki 1. Keykubad tarafından bastırılan felsterde de at üzerinde süvari tasvir edilmiştir. Hristiyanlık ve Bizans sanatında görülen atlı aziz tasvirlerinde azizler yılanı, panteri veya ejderhayı mızraklarken tasvir edilmektedir. Tokat Meliki 1. Keykubad'ın sikkesi Bizans sanatında görülen atlı aziz tasvirleri ile benzeşmektedir.

Zencerek, düğüm, kare, üç benek, Mühr-ü Süleyman ve yıldız gibi geometrik süslemeler diğer sanat eserlerinde olduğu gibi sikkelerde de sıkça kullanılmıştır. Geometrik şekiller sikkede kullanılan yazı ile figürlere kontur olmakla beraber sikkeleri hareketlendiren ve estetik görünümünü güçlendiren bir işlev de görmüştür. Genel olarak sonsuzluk simgesi olarak görülen geometrik şekillere değişik kültürlerde dinsel anlamlarda yüklenmiştir.

Sikkelerde rumi, kıvrık dal ve gülce gibi bitkisel süslemelerde bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu dönemi mimari eserleri üzerinde bitkisel süslemeler yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Sikkelerinde bulunan bitkisel süsleme, mimari eserlerde görüp terminolojik olarak tanıdığımız rumi, kıvrık dal ve gülce-hatayi gibi bezemelerin sikkeler üzerinde ki yansımasıdır.

Şir-i Hurşid denen profilden sağa veya sola doğru yürür vaziyette bir aslan figürüyle onun üzerinde insan yüzü güneşin verildiği kompozisyona Şir-i Hurşid denilmektedir. Şir-i Hurşid kompozisyonunu Gıyaseddin 2. Keyhüsrev'in sikkelerinde görmekteyiz. 2. Keyhüsrev'den sonra kullanılmayan kompozisyon 3. Alaeddin Keykubad dönemi sikkelerinde yeniden görülmeye başlanmıştır. Şir-i Hurşid'e, güneş gezegeni ve aslan burcundan dolayı astrolojik anlamlar yüklenmiştir. Aslan figürü güç ve iktidar sembolü olarak güneş ise aydınlık, iyilik sembolü olarak görülmektedir. Anadolu Selçuklu sultanları ve melikleri tarafından ilk dönemlerde basılan bakır sikkelerde, hareket halinde at üzerinde süvari tasviri bulunmaktadır.

Anadolu Selçuklu sikkelerinde genelde sülüs yazı kullanılmış olsa da kufi yazı da sikkelerde görölmektedir. Baskı tarihi bazı sikkelerde divani yazı ile verilmiştir. Sikkelerde ayet, dua gibi dini yazılar, hükümdarın ismi ve unvanı, basım yeri, basım tarihi ve dini tabiiyetlerini göstermek amacıyla İmam Nasır Lidinillah, İmam Zahir Biemrillah, İmam Mustansır Billah ve İmam Mutasım Billah gibi Abbasi halifelerinin isimleri görölmektedir.

Sonuç olarak; bu çalışmayla geçmişten bize miras kalan Van Müzesi'nde bulunan Anadolu Selçuklu dönemine ait sikkelerin fotoğraflarının çekilmesi, üzerlerindeki yazıların okunması, süsleme ve tasvirlerin açıklanmasıyla ortaya çıkan veriler başka devletlere ait sikkeler ile karşılaştırılarak daha iyi anlaşılmaları amaçlanmıştır.

Kaynaklar

- Akar, A., & Keskiner, C. (1978). *Türk süsleme sanatlarında desen ve motif*. Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.
- Altıntaş, A. (2002). Selçuklu Türkiyesi'nde para. *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt. 7, ss. 386-392). Yeni Türkiye Yayınları.
- Artuk, İ., & Artuk, C. (1971-1974). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri teşhirdeki İslami sikkeler kataloğu I-II*. Millî Eğitim Basımevi.
- Artuk, İ. (1995). Fels. *İslâm Ansiklopedisi* (Cilt. 12, ss. 309-311). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aydın, A. (2011). Antik atlı Herosların Hıristiyan atlı kahramanlara dönüşümüne bir örnek: Tarsus Müzesi'ndeki Aziz Georgios kabartması. *Olba, XIX*, 371-388.
- Ayut, ř. N. (2000). *Türkiye Selçuklu sikkeleri I*. (I. Mesuddan I. Keykubad'a kadar 510-616/1116-1220). Eren Yayınları.
- Ayut, ř. N. (1988). Türkiye Selçuklu sultanı Siyavuş (Cimri)'un sikkeleri. *Belleten*, 52(203), 475-484.
- Bal, M. S. (2005). Türkiye Selçuklu devleti tarihinde bir dönüm noktası; II. İzzettin Keykavus dönemi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(38), 239-258.
- Başaran, C. (1988). *Arkeolojiye giriş I*. Akademik Araştırmalar Yayınları.
- Batır, İ. B. (2018). Türkiye Selçuklu devleti'nin kuruluş tarihine ilişkin bir değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, 9, 263-281.
- Bedirhan, Y. (2014). Türkiye Selçukluları'nda para ve devletin para politikası. *Tarih Okulu Dergisi*, (XIX), 307-327.
- Beyiş, ř. (2024). Van Müzesi'nde bulunan Orta Çağ figürlü Türk İslam sikkelerinin başka kültürler ile etkileşimi. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13, 106-122.
- Çaycı, A. (2001). Selçuklu ve Artuklu sikkelerinde zodiak tasvirleri. In O. Eraşvar (Ed.), *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildirileri I*. Cilt (ss. 207-218). Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Damalı, A. (2001). *150 devlet 1500 sultan İslam sikkeleri*. Nülüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı.
- Doğanay, A. (2004). Türk sanatında pelengî ve şahî benek nakışları ya da çintamani yanılığısı. *Dîvân İlmî Araştırmalar*, 17(2), 193-218.
- Galib, İ. (1309). *Takvim-i meskukat-ı Selçukiye*. Mihran Matbaası.

- Güngör, Y. (2018). Kültürel ekseninde Aya Yorgi (St. George) kültü ve inanç turizmi açısından Nikomedia (İzmit) için önemi. *Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi*, 2(1), 72-81.
- Kalkan, M. (2020). Türk devletlerine-beyliklerine ait unik-nadir sikke örnekleri ve numizmatik bilimi açısından önemleri. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 29-62.
- Kızıl, H. (2013). Hint ve İran mitolojilerine göre Mitra. *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, X, 26-34.
- Mülayim, S. (1999). *Değişimin tanıkları, Ortaçağ Türk sanatında süsleme ve ikonografi*. Kaknüs Yayınları.
- Ögel, S. (1987). *Anadolu Selçuklularının taş tezyinatı*. Türk Tarih Kurumu.
- Öney, G. (1992). *Anadolu Selçuklu mimari süslemesi ve el sanatları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öz Çelikbaş, E. (2018). *Türk sanatında mistik semboller* [Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Özme, A. (2006). Sikke ve mühür sanatı. In K. Bilici, A. U. Peker, & A. Y. Ocak (Eds.), *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi (Mimarlık ve Sanat) 2*. (ss. 565-573). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.
- Pala, İ. (2003). Mührü Süleyman. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt. 31, ss. 524-526). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Parlar, G. (2000). Anadolu Selçuklu sikkelerinde kompozisyonlar. In Y. Sayan (Ed.), *IV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (ss. 125-136). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayını.
- Parlar, G. (2001). *Anadolu Selçuklu sikkelerinde yazı dışı figüratif öğeler*. Kültür Bakanlığı Yayını.
- Sönmeztürk, G., İşbilir, S., & Göçer, M. (2022). Selçuklu yıldız motifinin Mersin Olgunlaşma Enstitüsünde sanatsal tasarımlara yansması. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 48-60.
- Şahin, M. K. (2006). Aydın Müzesi'nde bulunan Anadolu Selçuklu dönemine ait sikkeler. *Sanat Tarihi Dergisi*, 15(1), 43-83.
- Şahin, M. K. (2012). Samsun Müzesinde bulunan Anadolu'da Selçuklu dönemine ait sikkeler. In M. Aydın (Ed.), *Samsun Sempozyumu: 13-16 Ekim 2011* (Cilt. 3, ss. 603-633). Samsun Valiliği Yayınları.
- Şentürk, ř. (2009). At, atlı ve avcı figürü. In E. Topraktepe (Ed.), *Sikkeler Ne Anlatır?* (ss. 29-36). Yapı Kredi Yayınları.
- Şimşek, E. (2010). *Abbasiler döneminde değişim aracı olarak para* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Teoman, B. (2018). Konya darplı Anadolu Selçuklu sikkeleri. A. Buluş & C. Arabacı (Eds.), *Konya Kitabı XVI 1. Cilt* (ss. 147-166). Konya Ticaret Odası Yayınları.
- Tevhit, A. (1321). *Müze-yi Hümayun meskukat-ı kadime-i İslamiye kataloğu* 4. Mahmud Bey Matbaası.
- Tüfekçioğlu, A. (2001). *Erken dönem Osmanlı mimarisinde yazı*. Kültür Bakanlığı Yayını.
- Türe, A. (2024, 12 Haziran). Herakles Düğümü/Saadet Düğümü: Birliğin yarattığı güç. *Arkeoloji, Antropoloji ve Folklor Açısından Takılar ve Süs Eşyalarında Sembollerin Dili*, www.gizlimabet.com.
- Varol, A. H. (2014). Bursa Arkeoloji Müzesindeki I. Alaaddin Keykubad'ın sultanlık dönemi sikkeleri. *İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Yıllığı*, 33, 303-365.
- Yıldırım, M., & Tekin, A. (2018). Side Müzesi'ndeki Anadolu Selçuklu dönemi sikkeleri: II. İzzeddin Keykavus, IV. Rükneddin Kılıçarslan, II. Alaeddin Keykubad dönemi. *İSTEM*, 31, 47-67.
- Uluslara Erişim. (2024, 10 Şubat). *Zeno ru*. <https://www.zeno.ru/showgallery.php?cat=917>

Tablo: Sikkelerin Hükümdar, Maden ve Darp Yeri Bilgileri

Katalog No	Dönemi	Madeni	Darp Yeri
1	2. Kılıç Arslan	Bakır	-
2	2. Süleyman Şah	Bakır	-
3	Tokat Meliki 1. Keykubad	Bakır	-
4	Alaeddin 1. Keykubad	Gümüş	Konya
5	Alaeddin 1. Keykubad	Gümüş	Sivas
6	Alaeddin 1. Keykubad	Gümüş	Sivas
7	Alaeddin 1. Keykubad	Gümüş	Konya
8	Alaeddin 1. Keykubad	Gümüş	Konya
9	Alaeddin 1. Keykubad	Gümüş	Konya
10	Alaeddin 1. Keykubad	Gümüş	Konya
11	Alaeddin 1. Keykubad	Gümüş	Sivas
12	Gıyaseddin 2. Keyhüsrev	Gümüş	Konya
13	Gıyaseddin 2. Keyhüsrev	Gümüş	Konya
14	Gıyaseddin 2. Keyhüsrev	Gümüş	Sivas
15	Gıyaseddin 2. Keyhüsrev	Gümüş	Sivas
16	Gıyaseddin 2. Keyhüsrev	Gümüş	Konya
17	İzzeddin 2. Keykavus	Gümüş	Konya
18	İzzeddin 2. Keykavus	Gümüş	Konya
19	İzzeddin 2. Keykavus	Gümüş	Konya
20	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Sivas
21	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Lulu-a
22	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Gümüşpazar
23	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Lulu-a
24	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Medinet Konya
25	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Maden
26	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Lulu-a
27	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Medinet Konya
28	Rükneddin 4. Kılıç Arslan	Gümüş	Konya
29	Gıyaseddin 3. Keyhüsrev	Gümüş	Medinet Konya
30	Gıyaseddin 3. Keyhüsrev	Gümüş	Medinet Konya
31	Gıyaseddin 3. Keyhüsrev	Gümüş	Konya
32	Gıyaseddin 3. Keyhüsrev	Gümüş	Maden Lulu-a
33	Gıyaseddin 3. Keyhüsrev	Gümüş	Erzincan
34	Sahte Sultan Siyavuş	Gümüş	Konya
35	Gıyaseddin 2. Mesud	Gümüş	Sivas
36	Gıyaseddin 2. Mesud	Gümüş	Maden Lulu-a
37	Gıyaseddin 2. Mesud	Gümüş	Sivas
38	Gıyaseddin 2. Mesud	Gümüş	Erzincan
39	Gıyaseddin 2. Mesud	Gümüş	Erzen Rum
40	Gıyaseddin 2. Mesud	Gümüş	Erzincan

Makale Bilgisi:

Etik Kurul Kararı: Etik Kurul Kararından muaftır.

Hakem Değerlendirmesi: Çift taraflı kör hakemlik - dış bağımsız.

Benzerlik Taraması: Yapıldı -

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birim (BAP) Proje No: SYL-2002-10361.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Birinci Yazar: % 100.

Article Information:

Ethics Committee Approval: It is exempt from the Ethics Committee Approval.

Peer-review: Double-blind - externally peer-reviewed.

Plagiarism Checks: Yes - ✓iThenticate

Supporting-Sponsor Institutions or Organizations: Van Yüzüncü Yıl University Scientific Research Projects Coordination Unit (BAP) Project Number: SYL-2002-10361.

Conflict of Interest: No conflict of interest.

Author Contribution Percentage: First Author: % 100.